

# Реформування

## місцевого оподаткування в Україні



### Н. І. Блащук

асистент кафедри фінансового права  
Національного університету державної податкової  
служби України

*Розглянуті основні положення місцевих податків і зборів у Податковому кодексі України. Проаналізовано реформування місцевого оподаткування в Україні.*

**Ключові слова:** місцеві податки і збори, місцеве оподаткування, Податковий кодекс України.

*Рассмотрены основные положения местных налогов и сборов в Налоговом кодексе Украины. Сделан анализ реформирования местного налогообложения в Украине.*

**Ключевые слова:** местные налоги и сборы, местное налогообложение, Налоговый кодекс Украины.

*The article describes the main provisions of local taxes in the Tax Code of Ukraine. A reform of local taxation in Ukraine has been analysed.*

**Keywords:** local taxes and fees, local taxation, the Tax Code of Ukraine.

**З**начний внесок у дослідження актуальних питань, пов'язаних із становленням системи місцевого оподаткування в Україні, зробили такі вітчизняні вчені, як: В. Л. Андрущенко, П. Д. Біленчук, Т. Г. Бондарук, О. Д. Василик, Л. К. Воронова, В. П. Вишневський, С. Д. Гречаківський, В. В. Греченко, В. І. Кравченко, О. П. Кириленко, А. І. Крисоватий, В. М. Кофлан, М. П. Кучерявенко, І. О. Луніна, В. М. Мельник, В. В. Письменний, О. М. Піхоцька, Л. Л. Тарангул, О. О. Сунцова та ін.

Однак на сьогодні залишається ще багато дискусійних та практично не вирішених питань місцевого оподаткування в Україні.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що вітчизняне законодавство давно потребувало кодифікації податкового законодавства, докорінного переопрацювання всіх чинних законодавчих актів, які регулюють податкові відносини, вилучення із законодавчого масиву застарілих норм, що не виправдали себе, об'єднання і систематизації діючих норм, а також викладу нормативних приписів у логічну, внутрішньо узгоджену систему, забезпечення максимальної повноти регулювання відповідних суспільних відносин, а також заміни невдалих та застарілих норм новими.

Результатом кодифікації, як форми вдосконалення податкового законодавства, є саме зведений законодавчий акт – Податковий кодекс України, прийнятий 2 грудня 2010 р., який набув чинності з 1 січня 2011 р. [1].

Податковий кодекс України розроблено на виконання Програми економічних реформ Президента України на 2010 – 2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [2], на виконання доручень Кабінету Міністрів України: від 29 березня 2010 р. №15028/1/1-10, 5 травня 2010 р.

№3569/76/1-10 та постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2011 рік» від 19 квітня 2010 р. № 315 [3].

До прийняття Податкового кодексу України правове регулювання місцевих податків і зборів в Україні здійснювалося відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20 травня 1993 рр. №56-93 [4], Закону України «Про систему оподаткування» від 13 березня 1992 р. № 2199-ХІІ [5], Указу Президента України «Про впорядкування механізму сплати ринкового збору» від 28 червня 1999 р. № 761/99 [6] та іншими нормативно-правовими актами.

Види місцевих податків і зборів, їх граничний розмір та порядок обчислення були встановлені Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори», що був прийнятий ще у 1993 р. Норми Декрету не враховували всі ті зміни, що відбулися в економіці за останні роки, та не дозволяли суттєво підвищити значення місцевих податків і зборів у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів.

Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» були визначені три місцевих податки: податок з реклами, комунальний податок та податок з продажу імпортованих товарів, а також наступні місцеві збори: збір за паркування автомобілів; ринковий збір; збір за видачу ордеру на квартиру; збір з власників собак; курортний збір; збір за участь у бігах на іподромі; збір за вигреш на бігах; збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі; збір за право використання місцевої символіки; збір за право проведення кіно- і телевізійних; збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей; збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі [4].

Однак, незважаючи на таку кількість місцевих податків і зборів в Україні, вплив їх на формування місцевих бюджетів був незначним.

До місцевих податків і зборів належали такі, що були малоефективними і не відігравали істотної ролі у наповненні місцевих бюджетів, при цьому вимагали невиправданих витрат держави на їх адміністрування. Окремі податки і збори мали фіксовану ставку, яка була символічною і жодного разу не індексувалася із часу їх запровадження. При цьому значна частина встановлених Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» зборів у більшості регіонів не могла бути запроваджена через відсутність відповідних об'єктів оподаткування.

Зокрема, Податковим кодексом України з метою реформування системи місцевого оподаткування та одночасним зміцненням фінансової бази місцевих бюджетів було передбачено:

скасувати десять неефективних місцевих зборів (комунальний податок; збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; збір за право використання місцевої символіки; збір з власників собак; збір за видачу ордера на квартиру; збір за участь у бігах та іподромі; збір за виграш на бігах на іподромі; збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі; збір за право проведення кіно- і телезйомок; збір за проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей);

відмовитись від фіксованих ставок збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності (плати за торговий патент), прив'язавши такі ставки до розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством на 1 січня звітного року;

перейти на нову базу оподаткування збором за місце для паркування тран-

спортних засобів (замість години парковки – площа парковки), що запобігатиме ухиленню від сплати збору;

запровадити туристичний збір, який справлятиметься на всій території країни (замість курортного збору, який має обмежене застосування). Ставку податку встановити у розмірі від 0,5% до 1 % вартості проживання у готелях, мотелях.

Статтею 8 Податкового кодексу України визначено, що до місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

Таким чином, згідно зі статтею 10 Податкового кодексу України до місцевих податків належать:

1) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

2) єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

1) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності;

2) збір за місце для паркування транспортних засобів;

3) туристичний збір.

Відповідно до статті 265 Податкового кодексу України, платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості.

Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової нерухомості.

Базою оподаткування є житлова площа об'єкта житлової нерухомості.

Ставки податку встановлюються сільською, селищною або міською радою в таких розмірах за 1 кв. метр житлової площі об'єкта житлової нерухомості:

— для квартир, житлова площа яких не перевищує 240 кв. метрів, та житлових

будинків, житлова площа яких не перевищує 500 кв. метрів, ставки податку не можуть перевищувати 1 відсоток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року;

— для квартир, житлова площа яких перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, житлова площа яких перевищує 500 кв. метрів, ставка податку становить 2,7 відсотка розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року.

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному року. Однак, Розділом XIX Прикінцевих положень Податкового кодексу України зазначено, що ст. 265 набирає чинності з 1 січня 2012 р.

Статтею 266 Податкового кодексу України передбачено, що збір за місця для паркування транспортних засобів сплачують юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи — підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

Об'єктом оподаткування є земельна ділянка, яка згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, за винятком площі земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів, передбачених ст. 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 квадратний метр площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі від 0,03 до 0,15 відсотка мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, відповідно до статті 267 Кодексу, сплачують суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи — підприємці), їх відокремлені підрозділи, які отримують в установленому цією статтею порядку торгові патенти та провадять такі види підприємницької діяльності:

- а) торговельна діяльність у пунктах продажу товарів;
- б) діяльність з надання платних побутових послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України;
- в) торгівля валютними цінностями у пунктах обміну іноземної валюти;
- г) діяльність у сфері розваг (крім проведення державних грошових лотерей).

Ставка збору за провадження торговельної діяльності та діяльності з надання платних послуг встановлюється сільськими, селищними та міськими радами з розрахунку на календарний місяць у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, з урахуванням місцезнаходження пункту продажу товарів та асортименту товарів, пунк-

ту з надання платних послуг і виду платних послуг.

Провадження торговельної діяльності, діяльності з надання платних послуг та діяльності з торгівлі валютними цінностями: торгові патенти придбаваються окремо для кожного пункту продажу товарів, пункту з надання платних послуг, пункту обміну іноземної валюти.

Форма торгового патенту та порядок його заповнення встановлюються центральним органом державної податкової служби.

Порядок сплати збору платниками збору, які:

а) провадять торговельну діяльність або надають платні послуги (крім пересувної торговельної мережі) — збір сплачується за місцезнаходженням пункту продажу товарів або пункту з надання платних послуг;

б) здійснюють торгівлю валютними цінностями — за місцезнаходженням пункту обміну іноземної валюти;

в) здійснюють діяльність у сфері розваг — за місцезнаходженням пункту надання послуг у сфері розваг;

г) здійснюють торгівлю через пересувну торговельну мережу — за місцем реєстрації таких платників;

г) здійснюють торгівлю на ярмарках, виставках-продажах та інших короткотермінових заходах, пов'язаних з демонстрацією та продажем товарів, — за місцем провадження такої діяльності.

Строки сплати збору:

а) за провадження торговельної діяльності з придбанням короткотермінового торгового патенту — не пізніше як за один календарний день до початку провадження такої діяльності;

б) за провадження торговельної діяльності (крім торговельної діяльності з придбанням короткотермінового торгового патенту), діяльності з надання платних послуг, здійснення торгівлі ва-

лютними цінностями — щомісяця не пізніше 15 числа, який передує звітному місяцю;

в) за здійснення діяльності у сфері розваг — щоквартально не пізніше 15 числа місяця, який передує звітному кварталу.

Під час придбання торгового патенту суб'єкт господарювання вносить суму збору за один місяць (квартал). На суму збору, сплачену під час придбання торгового патенту, зменшується сума збору, яка підлягає внесенню в останній місяць (квартал) його дії.

Платники збору можуть здійснити сплату збору авансовим внеском до кінця календарного року.

Торговий патент повинен бути відкритий та доступний для огляду.

Торговий патент діє на території, на яку поширюються повноваження органу, який здійснив реєстрацію суб'єкта господарювання, або за місцезнаходженням відокремленого підрозділу.

Туристичний збір — це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету [1, ст. 268].

Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які перебувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної та міської ради про встановлення туристичного збору, та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк.

Ставка встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору.

Базою справляння є вартість усього періоду проживання (ночівлі) в місцях, за вирахуванням податку на додану вартість.

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Місцеві ради обов'язково установлюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

Місцеві ради в межах повноважень, визначених Податковим кодексом України, вирішують питання відповідно до вимог щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.

Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом України, забороняється.

Зарукування місцевих податків та зборів до відповідних місцевих бюджетів здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України [7].

На нашу думку, скасування комунального податку, ринкового збору і податку з реклами може відчутно скоротити доходи бюджетів місцевого самоврядуван-

ня. Адже саме на ці податки припадає 90% доходів від місцевих податків.

Водночас уряд дає значний ресурс місцевим бюджетам у вигляді єдиного податку та податку на нерухоме майно. Відповідно до нового Бюджетного кодексу України, вони включаються до доходів загального фонду місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Таким чином, прийняття Податкового кодексу України є кроком розв'язання на законодавчому рівні основних проблем місцевого оподаткування, оскільки положення Податкового кодексу України стануть своєрідним орієнтиром для органів місцевого самоврядування під час прийняття ними рішень щодо запровадження місцевих податків і зборів. А раціонально організоване місцеве оподаткування забезпечить ріст економіки та суттєво підвищить соціальний добробут регіонів.

## Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // *Голос України*. – 4 груд. – 2010. – № 229-230.
2. Про схвалення Концепції реформування податкової системи : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2007 р. № 56-р // <http://www.dt.ua>
3. Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2011 рік : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2010 р. № 315// <http://www.kmu.gov.ua>
4. Про місцеві податки і збори : Декрет Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 року № 56-93 зі змінами і доповненнями // *Відомості Верховної Ради України*. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1993. – № 30 (27 липня). – Ст. 336.
5. Про систему оподаткування : Закон України від 13 березня 1992 року № 2199-XII зі змінами й доповненнями // *Відомості Верховної Ради України*. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 1991. – № 39 (24 вересня). – Ст. 510.
6. Про впорядкування механізму сплати ринкового збору: Указ Президента України від 28 червня 1999 року № 761/99 зі змінами і доповненнями // <http://search.ligazakon.ua>
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // *Голос України*. – 4 серп. – 2010. – № 143.